TILLAGA MIÐSTJÓRNAR

um breytingar á 41.gr. laga ASÍ – Vinnustaðaeftirlit ASÍ

1.málsliður 2.mgr. 41.gr. breytist og hljóði svo:

*„Árlegur skattur reiknast sem ~~7,85%~~ **8%** af samanlögðum iðgjaldatekjum félagssjóðs félaga og deilda innan hvers sambands eða félags með beina aðild vegna næstliðins almanaksárs.“*

Ákvæði til bráðabirgða:

„0.15% prósentustigs hækkun árlegs skatts tekur gildi 1.janúar 2027 vegna tekna ársins 2026. Fyrir árslok 2027 skal miðstjórn ASÍ, að undangenginni umræðu á haustfundi formanna 2027 og að loknu mati á þróun, framkvæmd og kostnaði við aukið miðlægt vinnustaðaeftirlit, taka ákvörðun um hvort leggja skuli fyrir þing ASÍ 2028, tillögu um frekari hækkun skatta til þess að standa undir miðlægu vinnustaðaeftirliti.“

GREINARGERÐ

Inngangur

Tillagan felur í sér 0.15% prósentustigs hækkun á árlegum skatti til ASÍ til þess að fjármagna þróun aukins miðlægs vinnustaðaeftirlits ASÍ.

Helstu breytingar: Skattur hækkar úr 7,85% í 8% af iðgjaldatekjum. Markmiðið er að hækkunin standi að hluta undir rekstri nýs sameiginlegs eftirlitskerfis.

Tilgangur tillögunnar: Þróa frekar miðlægt eftirlit á vegum ASÍ. Auka samræmingu, fagmennsku og stöðugleika í eftirliti á vinnustöðum. Styðja betur við stéttarfélög og efla baráttu gegn brotum á vinnumarkaði.

Núverandi staða og vandamál: Eftirlit er nú að mestu í höndum aðildarfélaganna. Miklar sveiflur eru í umfangi eftirlits milli ára. Starfið er oft unnið meðfram öðrum verkefnum og getur verið krefjandi og áhættusamt. Skortur er á samhæfingu og sérhæfingu.

Lausn samkvæmt tillögu: Hefja þróun og mótun hlutverks miðlægs teymis eftirlitsfulltrúa hjá ASÍ. Stefnt verði að því að eftirlitið verði: Skipulagt á landsvísu; unnið í samstarfi við aðildarfélögin; framkvæmt í teymum (öryggis- og faglegar ástæður) og að ASÍ sjái um verkstjórn og skipulag.

Hlutverkaskipting: ASÍ sinni miðlægu eftirliti, samræmingu og sérhæfingu. Aðildarfélögin haldi áfram eftirliti og sjái um eftirfylgni mála.

Ávinningur: Betra og markvissara eftirlit. Sterkari vernd launafólks gegn brotum. Aukin þekking, samvinna og skilvirkni. Styrking verkalýðshreyfingarinnar og samstarfs við opinberar stofnanir.

Óvissuþættir: Vinnustaðaeftirlit á vettvangi ASÍ byggir á 4.gr. laga sambandsins þar sem segir að markmið ASÍ sé *„Að vera vettvangur sameiginlegrar stefnumótunar og samræmingar á starfi aðildarsamtakanna.“*

Valdheimildir Vinnustaðaeftirlitsins liggja hjá eftirlitsfulltrúum sbr. 3.gr. samkomulags ASÍ og SA um vinnustaðaskírteini og framkvæmd eftirlits á vinnustöðum. Þar segir um skilgreiningu hugtaka: *„Eftirlitsfulltrúi: Starfsmaður stéttarfélags eða samtaka vinnuveitenda sem hefur heimild samráðsnefndar ASÍ og SA til eftirlits á vinnustöðum.“* Að fenginni heimild samráðsnefndar ASÍ og SA sbr. 7.gr. samkomulagsins geta starfsmenn samtaka stéttarfélaga tekið stöðu eftirlitsfulltrúa en þar segir: *„Stéttarfélög, samtök þeirra og samtök vinnuveitenda geta óskað eftir því við samráðsnefnd ASÍ og SA að starfsmaður þeirra verði tilnefndur eftirlitsfulltrúi.“*

Samkvæmt framansögðu er meginreglan sú að starfsmenn stéttarfélaga geti talist eftirlitsfulltrúar meðan það er háð samþykki samráðsnefndar ASÍ og SA að starfsmenn ASÍ geti tekið slíka stöðu. Forsenda þess að óumdeildu, miðlægu og virku eftirliti starfsmanna ASÍ verði komið á, er að samráðsnefnd ASÍ og SA samþykki þá sem eftirlitsfulltrúa á grundvelli 7.gr. samkomulags ASÍ og SA.

Þróun miðlægs eftirlits sem sinnt verði af starfsmönnum ASÍ hefur ekki verið tekið upp í samráðsnefnd ASÍ og SA. Nokkur óvissa kann því að vera til staðar hvað varðar frekari þróun þessa verkefnis. Hins vegar er ljóst þróun þessa má hefja en nauðsynlegt verður hins vegar að fjalla um frekari þróun þess á vettvangi samráðsnefndar ASÍ og SA þannig að öllum vafa um valdheimildir eftirlitsfulltrúa í fullu starfi hjá ASÍ við eftirlit um land allt verði eytt.

Aðdragandi tillögunnar

Í kjölfar vinnufundar miðstjórnar snemma árs 2025 var skrifstofu ASÍ falið að vinna tillögur að miðlægu vinnustaðaeftirliti á vettvangi ASÍ. Minnisblað um núverandi fyrirkomulag vinnustaðaeftirlits, áskoranir við það fyrirkomulag og grófar tillögur að útfærslu var svo kynnt fyrir miðstjórn um sumarið sem og á formannafundi ASÍ í október 2025. Tillögurnar þróuðust nokkuð með umræðum á framangreindum fundum og sjónarmiðum sem þar komu fram. Ítarlegri tillögur að útfærslu voru svo kynntar í vinnumarkaðsnefnd og miðstjórn í mars 2026.

Meginatriði tillögunnar

Með lagabreytingunni eru tekjur ASÍ auknar í því miði að hefja frekari þróun á sameiginlegu miðlægu vinnustaðaeftirliti á vettvangi ASÍ. Stefnt er að því að starfandi verði

eftirlitsfulltrúar í fullu starfi á skrifstofu ASÍ til að sinna vinnustaðaeftirliti um land allt. Vinnustaðaeftirlit verður undirbúið og framkvæmt í samráði og samstarfi við aðildarfélögin, ekki síst þegar um ræðir heimsóknir utan höfuðborgarsvæðisins. Eftirlitsfulltrúar útbúa, eftir atvikum, skýrslur í kjölfar eftirlitsheimsókna sem þeir afhenda viðeigandi stéttarfélögum og útbúa jafnframt ábendingar um stærri brotamál fyrir samráðsvettvang gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði á vettvangi Vinnueftirlitsins (VER). Stéttarfélögin bera eftir sem áður ábyrgð á heilbrigði félagssvæða sinna og að fylgja eftir málum sem kunna að koma upp í vinnustaðaeftirliti á þeirra félagssvæði. Líta ætti á miðlægt vinnustaðaeftirlit sem aukna sérhæfða þjónustu við aðildarfélögin sem um leið styrkir verkalýðshreyfinguna í samstarfi við opinberar stofnanir sem einnig sinna eftirliti á vinnumarkaði.

Hér fyrir neðan er gerð grein fyrir fyrirkomulagi vinnustaðaeftirlits í dag, helstu áskorunum og helstu sjónarmiðum um miðlægni, auk þess sem fjallað er um útfærsluna og hlutverk miðlægs eftirlits gagnvart stéttarfélögunum.

Fyrirkomulag vinnustaðaeftirlits í dag

Vinnustaðaeftirlitið byggir á lögum nr. 42 frá árinu 2010 um vinnustaðaskírteini og eftirlit á vinnustöðum[1]. Lögin má rekja aftur til stöðugleikasáttmála ASÍ, BHM, BSRB, Kennarasambandsins, Samtaka starfsmanna fjármálafyrirtækja (SSF), Samtaka atvinnulífsins (SA), ríkisstjórnar og Sambands íslenskra sveitarfélaga frá árinu 2009. Markmið laganna er að „tryggja að atvinnurekendur á innlendum vinnumarkaði og starfsmenn þeirra fari að gildandi lögum, reglugerðum og kjarasamningum.“ Með lögunum fengu fulltrúar ASÍ og SA heimild til að viðhafa eftirlit á vinnustöðum. Lögin gefa eftirlitsfulltrúum jafnframt heimild til að kalla til lögreglu, til dæmis ef þeim er meinaður aðgangur að vinnustöðum sem lögin ná yfir. Þá er eftirlitsfulltrúum einnig heimilt að leita liðsinnis Vinnueftirlits ríkisins (VER) ef atvinnurekandi vanrækir skyldu sína um vinnustaðaskírteini og VER getur beitt dagsektum í slíkum tilvikum.

Til viðbótar við lögin liggur fyrir samkomulag ASÍ og SA[2] sem skilgreinir frekar framkvæmd eftirlitsins og þær atvinnugreinar sem lögin ná yfir.

Lögin kveða jafnframt á um að eftirlitsfulltrúar skuli senda upplýsingar sem fram koma á vinnustaðaskírteinum til þeirra opinberu stofnanna sem fara með eftirlit á vinnumarkaði, svo þær geti framfylgt sínu eftirliti.

---

[1] https://www.althingi.is/lagas/nuna/2010042.html

[2] https://skirteini.is/wp-content/uploads/2025/06/Vinnustadaeftirlit_vidbotarsamkomulag_2013-2024.pdf

Fyrstu árin eftir að lögin voru sett árið 2010 sinnti SA eftirlitinu samhliða ASÍ og stéttarfélögunum. Mörg ár eru liðin frá því að SA dró sig út úr framkvæmd eftirlitsins og í dag sinnir eingöngu verkalýðshreyfingin þessari starfsemi.

ASÍ veitir einstaklingum heimild til að sinna eftirlitinu með útgáfu sérstakra eftirlitsfulltrúaskírteina. Stéttarfélögin tilnefna fulltrúa, oftast starfsfólk en stundum stjórnarfólk, og senda beiðni á starfsfólk ASÍ sem útbýr skírteini og aðgang að Finni - skráningar- og gagnakerfi vinnustaðaeftirlitsins auk þess að afla sérstakrar trúnaðaryfirlýsingar frá viðkomandi. Hlutverk skrifstofu ASÍ hvað varðar eftirlitið felst í dag í almennri umgjörð og ýmis konar stuðningi við eftirlitsfulltrúana. Starfsfólk ASÍ gefur meðal annars út og endurnýjar eftirlitsfulltrúaskírteinin, heldur utan um póstlista eftirlitsfulltrúa, skipuleggur starfsdaga og aðra fræðslu, heldur stöðufundi á Teams á um tveggja vikna fresti og heldur úti Finni. Þá veitir verkefnastjóri vinnustaðaeftirlits hjá ASÍ félögunum liðsinni við sjálft eftirlitið eftir atvikum.

Frá því að lögin um vinnustaðaeftirlit voru sett árið 2010 hefur eftirlitið verið í höndum stéttarfélaganna, án miðlægrar verkstjórnar eða samræmingar á landsvísu þó svo að jafnan hafi verið talsvert um samstarf milli félaga, sérstaklega á höfuðborgarsvæðinu. Sum félög hafa ráðið til starfa fulltrúa sem sinna að mestu eða eingöngu eftirliti en algengara er að starfsfólk á skrifstofum félaganna sinni eftirliti meðfram öðrum störfum.

Áskoranir í núverandi fyrirkomulagi

Helstu áskoranirnar í vinnustaðaeftirliti ASÍ og stéttarfélaganna eru annars vegar sveiflur í umfangi eftirlits og hins vegar krefjandi starfsumhverfi eftirlitsfulltrúa.

Sé litið til umfangs eftirlitsins má sjá töluverðar sveiflur milli ára. Hér má sjá samanburð á fjölda fyrirtækja sem sættu eftirliti árlega á tímabilinu 2018-2025:

Fækkun heimsókna vegna samkomutakmarkanna í heimsfaraldri kórónuveiru er augljós milli 2019 og 2020 en öllum samkomutakmörkunum var aflétt í febrúar 2022 og eru því ekki skýringarþáttur eftir þann tíma. Sveiflurnar má að öðru leyti m.a. rekja til þess þegar reynslumiklir eftirlitsfulltrúar láta af störfum og svo má rekja fjölgun frá árinu 2023 til þess að stéttarfélag á höfuðborgarsvæðinu bætti við sig einum eftirlitsfulltrúa í fullt starf. Áherslur stéttarfélaganna hverju sinni hafa áhrif og ljóst er að hver eftirlitsfulltrúi í fullu starfi skiptir miklu máli í þessu samhengi.

Tekið skal fram að af 975 fyrirtækjaskráningum á árinu 2025 voru 325 gerðar í tengslum við eftirlitsátak í ferðaþjónustu sem haldið var um miðlægt á vettvangi ASÍ yfir sumarið. Sé ferðaþjónustuátakið, sem stóð yfir í 8 daga, undanskilið eru skráningar fyrir árið 650, samanborið við 827 árið á undan.

Dreifing fyrirtækjaskráninga árið 2025 má sjá hér fyrir neðan:

Starf eftirlitsfulltrúa er bæði sérhæft og krefjandi. Aðstæður úti á vinnustöðum geta verið ýmis konar og eftirlitsfulltrúar þurfa að búa yfir yfirgripsmikilli þekkingu og vita hvaða úrræði og bjargráð eru í boði. Þá þurfa þeir að kunna að gæta að eigin öryggi en vinnumarkaðurinn hefur orðið flóknari og lagskiptari á undanförnum árum og þetta hefur m.a. leitt til aukinnar hörku í samskiptum eftirlitsfulltrúa og atvinnurekenda. Starf eftirlitsfulltrúa krefst því samstarfs og samfélags við aðila sem sinna sömu störfum. Í núverandi fyrirkomulagi er þetta áskorun því eftirlitsfulltrúar starfa víða einir að verkefnum sínum og líkt og fram kemur hér að ofan sinna þeir oft eftirliti meðfram öðrum störfum á

skrifstofum stéttarfélaganna. Þarna spilar líka inn í ólík stærð stéttarfélaganna og að minni félög hafa ekki kost á að halda úti fullu stöðugildi í eftirliti og hvað þá fleiri. Það er óæskilegt og ekki ráðlagt að eftirlitsfulltrúar séu einir á ferð í heimsóknum og reynslan sýnir að oft er erfitt fyrir samstarfsfólk eftirlitsfulltrúa á skrifstofum að losa sig og fara með þeim í eftirlit, enda verkefnin yfirleitt næg á skrifstofunni.

Stéttarfélög og eftirlitsfulltrúar þeirra hafa einnig lýst áskorunum við að sinna eftirliti í smáum bæjarfélögum þar sem nándin er mikil og fólk er í jafnvel daglegri umgengni við þá sem sæta eftirlitinu, þá í öðru samhengi eins og til dæmis í foreldrafélagi skólans á svæðinu. Af þessum sökum hafa félög í gegnum tíðina oft sóst eftir liðsinni frá skrifstofu ASÍ og einnig frá eftirlitsfulltrúum annarra félaga.

Helstu sjónarmið um aukna miðlægni

Með lögum nr. 42 um vinnustaðaskírteini og eftirlit á vinnustöðum frá 2010 er aðilum vinnumarkaðarins veitt hlutverk og ábyrgð sem má að einhverju leyti líkja við opinbert hlutverk. Eftirlitsfulltrúar fá aðgang að vinnustöðum til þess að hafa eftirlit með kjörum launafólks en einnig til að miðla upplýsingum af vinnustöðum til opinberra stofnanna, fyrst og fremst Vinnueftirlits, Vinnumálastofnunar og Skattsins. Þetta hefur stundum verið orðað þannig að eftirlitsfulltrúar séu viðbótaraugu og eyru hins opinbera úti á vinnustöðum.

Hlutverk verkalýðshreyfingarinnar í eftirliti með kjörum birtist jafnframt víða í heimildum til að kalla eftir upplýsingum um launakjör, til dæmis í lögum um starfsmannaleigur, lögum um útsenda starfsmenn og lögum um atvinnuréttindi útlendinga.

Með lagabreytingum sem tóku gildi í upphafi árs 2025 um samstarf og samráð aðila vinnumarkaðarins við opinberar stofnanir um aðgerðir gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði er þetta fyrirkomulag styrkt enn frekar en þar kveður á um að samstarf hins opinbera við aðila vinnumarkaðarins á þessu sviði skuli vera formbundið.

Fyrirkomulag eftirlits á vinnumarkaði hér á landi endurspeglar sterka stöðu verkalýðshreyfingarinnar á Íslandi og kallast að einhverju leyti á við fyrirkomulagið á hinum Norðurlöndunum, þar sem stéttarfélög eru einnig sögulega sterk.

Þó er fyrirkomulag eftirlits með kjörum alls ekki eins á öllum Norðurlöndunum og misjafnt hversu stórt hlutverk stéttarfélög leika. Í grófum dráttum má segja að hið opinbera gegni stærra hlutverki í að sporna gegn undirboðum, misneytingu og mansali í Finnlandi og í Noregi heldur en í Danmörku og Svíþjóð, þar sem stéttarfélög spila stærra hlutverk.

Eftir því sem komist er næst hefur verkalýðshreyfingin þó hvergi annars staðar á Norðurlöndum formlegt og lögbundið hlutverk í eftirliti á vinnumarkaði líkt og lög um vinnustaðaskírteini og eftirlit á vinnumarkaði veita okkur hér á landi.

Færa má rök fyrir því að ofangreint sé styrkleiki íslensks vinnumarkaðar því reynslan hefur sýnt að eftirlitsfulltrúar, sem fulltrúar verkalýðshreyfingarinnar, eru vel til þess fallnir til að

nálgast launafólk, ekki síst aðflutt launafólk, og öðlast traust þeirra. Fyrir utan hefðbundið eftirlit með kjörum og réttindum og aðhald með atvinnurekendum hefur verkalýðshreyfingin víðtæka reynslu og þekkingu á því hvernig skal nálgast þolendur misneytingar og mansals.

Vinnustaðaeftirlit er einnig mikilvægt verkalýðshreyfingunni, því þannig skapar hún og styrkir tengsl hreyfingarinnar við launafólk og upplýsir það um réttindi sín og um mikilvægi stéttarfélaga.

Mikilvægt er að standa vörð um þetta mikilvæga hlutverk verkalýðshreyfingarinnar, sinna eftirlitinu af ábyrgð og fara með vel þá ríku heimild í því felst.

Baráttan gegn undirboðum, misneytingu og mansali er hagsmunamál alls launafólks í landinu, ekki einungis þeirra sem verða fyrir brotunum. Séu kjarasamningsbrot látin óáreitt grefur það undan öllum þeim réttindum sem verkalýðshreyfingin hefur barist fyrir gegnum tíðina. Þótt brot séu vissulega algengari í sumum atvinnugreinum en öðrum, eiga þau sér stað alls staðar á vinnumarkaði og séu brot látin óáreitt í einni grein er hætt við að þau flæði yfir í aðrar atvinnugreinar.

Margt mælir því með því að haldið sé um starfsemi vinnustaðaeftirlitsins fyrir öll aðildarfélög ASÍ með samræmdum miðlægum hætti á vettvangi ASÍ og það fjármagnað og rekstur þess tryggður til með sama hætti og starfsemi ASÍ almennt. Sú fjölgun stöðugilda sem þær tillögur sem hér eru lagðar fram falla ekki innan núverandi fjármögnunar á núverandi verkefnum á skrifstofu ASÍ og þarf því að afla viðbótartekna vegna þeirra líkt og lagt er til í fyrirliggjandi frumvarpi til breytinga á 41. gr. Laga ASÍ.

Það er til mikils að vinna að frekari stöðugleiki og stofnanaminni byggist upp um framkvæmd vinnustaðaeftirlits, til að tryggja megi grundvöll sérhæfðs vinnustaðaeftirlits til framtíðar. Eftirlitsfulltrúar sem stéttarfélögin kjósa að hafa áfram á skrifstofum sínum munu einnig njóta góðs af auknum stuðningi frá sérhæfðum, miðlægum eftirlitsfulltrúum.

Mikilvægt er að sérhæft starf eftirlitsfulltrúans fái viðurkenningu og að fleiri eftirlitsfulltrúar fái rými til að sinna eftirlitinu og styrkja sig í starfi. Það segir sig sjálf að stéttarfélög geta ekki öll verið með einn eða fleiri fulltrúa í vinnu sem starfa eingöngu við eftirlit. Þá þarf að byggja upp sérhæft teymi eftirlitsfulltrúa sem sinna ekki öðrum störfum samhliða.

Með miðlægu eftirlitsteymi, þar sem ASÍ færi með verkstjórn í samráði við aðildarfélögin, væri auðveldara að gera áætlanir fram í tímann og skipuleggja eftirlitsátök í stökum atvinnugreinum. Þannig væri hægt að standa fyrir markvissari gagnaöflun og skýrslugerð. Einnig væri auðveldara að sníða fræðslu og endurmenntun fulltrúa betur að þörfunum hverju sinni, til dæmis í aðdraganda eftirlitsátaka í tiltekinni atvinnugrein.

Sjá má fyrir sér að félög gætu fengið útbúnar sérsniðnar skýrslur fyrir sín félagssvæði sem hægt væri að kynna fyrir stjórnum og/eða trúnaðarráðum, birta á heimasíðum sínum og þar fram eftir götunum.

Tillaga að útfærslu á miðlægu vinnustaðaeftirliti

Með fleiri eftirlitsfulltrúum er áætlað að ASÍ geti með tíð og tíma sinnt lágmarkseftirliti um allt land og umfang miðlægs eftirlits yrði meira en nú er, sé miðað við skráningar í Finn. Ekki er lagt til að félögin hætti alfarið að sinna eftirliti en gera má ráð fyrir að einhver félög muni draga úr sínu eftirliti á móti.

Miðað er við að tveir eftirlitsfulltrúar geti heimsótt 500 fyrirtæki á ári. Um er að ræða áætlun miðað við meðaltal síðustu tveggja ára. Við útreikningana er miðað við tveggja manna teymi því eftirlitsfulltrúar fara almennt af öryggisástæðum ekki einir í eftirlit. Setja þarf þann fyrirvara við áætlunina að miðlægir eftirlitsfulltrúar á skrifstofu ASÍ þurfa að gera ráð fyrir meiri ferðalögum um landið heldur en viðmiðunartölurnar gera ráð fyrir. Fjarlægð milli vinnustaða er gjarnan meiri á landsbyggðum en á höfuðborgarsvæðinu og þetta gæti þýtt að fyrirtækjaskráningar verði færri. Á móti má nefna að hugsanlega verði með miðlægu teymi hægara að skipuleggja sameiginlegar eftirlitsheimsóknir með opinberu aðilunum, fyrst og fremst Vinnueftirlitinu en einnig lögreglu og Skattinum og þannig hægt að nýta mannauðinn betur.

Tillagan miðar að því að ASÍ ráði til sín eftirlitsfulltrúa til að sinna miðlægu vinnustaðaeftirliti og greiði laun þeirra. Eftirlitsfulltrúarnir hafa starfsstöð á skrifstofu ASÍ og starfa undir verkstjórn ASÍ samkvæmt skipulagi sem er mótað í samráði við aðildarfélögin. Skipulagið felur meðal annars í sér eftirlitsferðir um landið, þar sem aðildarfélög á landsbyggðinni veita eftir atvikum aðstöðu á skrifstofum sínum eftir því sem aðstæður leyfa.

Hlutverk eftirlitsfulltrúa er að sinna undirbúningi, framkvæmd og eftirfylgni eftirlitsheimsókna á vinnustaði. Í eftirliti veita þeir launafólki upplýsingar um réttindi, skyldur og hlutverk stéttarfélaga, skrá upplýsingar í Finn, tilkynna samstarfsstofnunum um frávik sem falla undir þeirra verksvið og eru á verði gagnvart vísbendingum um misneytingu og/eða mansal. Þegar tilefni er til útbúa eftirlitsfulltrúar samantektir um tiltekin fyrirtæki/vinnustaði og afhenda viðkomandi aðildarfélagi eða -félögum, auk þess sem þeir senda tilkynningar til opinberra stofnana í gegnum Finn þegar mál krefjast þess. Í flóknari og stærri málum útbúa þeir jafnframt skriflegar samantektir til samstarfsvettvangs sem Vinnueftirlitið leiðir og halda hlutaðeigandi stéttarfélögum upplýstum um framvindu mála eftir því sem unnt er.

Eftirlit er að jafnaði framkvæmt í teymi, með öðrum eftirlitsfulltrúum ASÍ, starfsfólki stéttarfélaganna og/eða fulltrúum samstarfsstofnana. Starfshættir, leiðbeiningar og vinnuferlar byggja á reynslu verkalýðshreyfingarinnar, en jafnframt er gert ráð fyrir að hlutverk og verklag þróist á næstu misserum í nánu samstarfi ASÍ og aðildarfélaganna, ekki síst með tilliti til samskipta og verkaskiptingar við félög og landssambönd.

Hvað varðar félagslega umgjörð og staðsetningu miðlægs eftirlits í skipulagi ASÍ gæti eftirlitið heyrt undir vinnumarkaðsnefnd miðstjórnar ASÍ eða sérstaka starfsnefnd miðstjórnar sem hefði þannig aðkomu og áhrif á mótun eftirlitsins.

Skipting verkefna milli ASÍ og stéttarfélaganna

Hlutverk stéttarfélaganna er að sinna áfram eftirliti eftir þörfum, til dæmis með því að fylgja eftir ábendingum sem miðlægt vinnustaðaeftirlit ASÍ hefur ekki tök á að fylgja eftir. Þá er einnig æskilegt að starfsfólk stéttarfélaganna geti af og til tekið þátt í skipulögðum eftirlitsferðum með miðlægum eftirlitsfulltrúum, enda þekkja félögin sín félagssvæði best og mikilvægt að sú þekking nýtist við að undirbúa eftirlit á hverjum stað.

Aðildarfélög taka við skýrslum í kjölfar eftirlits þegar um er að ræða staðfest eða líkleg brot á kjarasamningum eða öðrum reglum sem varða kjör launafólks. Ef launamaður sem eftirlitsfulltrúi hefur haft samskipti við óskar aðstoðar við launaútreikninga og/eða hugsanlega launakröfu tekur stéttarfélagið við málinu og setur það í farveg hjá starfsfólki félagsins. Í sumum tilvikum kann að vera þörf á eftirfylgni með annarri heimsókn skömmu síðar og þá getur verið æskilegt að stéttarfélögin annist slíka eftirfylgni.

Stéttarfélögin, og eftir atvikum landssamböndin, stuðla að því að eftirlitsfulltrúar geti sérhæft sig, meðal annars með fræðslu og þjálfun í samráði við ASÍ. Þá útnefna félögin tengilið á skrifstofu sinni vegna miðlægs vinnustaðaeftirlits og veita eftirlitsfulltrúum þær upplýsingar sem nauðsynlegar eru við undirbúning, framkvæmd og eftirfylgni eftirlits, eftir því sem heimildir og aðstæður leyfa.

Hlutverk vinnustaðaeftirlits ASÍ yrði að sinna eftirlitsheimsóknum á öllu landinu í samráði og samstarfi við félög hvers svæðis, tryggja samfellu og samræmingu og skapa vettvang fyrir uppbyggingu sérhæfðrar þekkingar og reynslu í eftirliti í ólíkum starfsgreinum.

Eftirlitsfulltrúar ASÍ starfa samkvæmt skipulagi sem ASÍ útfærir í samráði við aðildarfélögin. Teymið fylgir jafnframt eftir ábendingum sem berast ýmist til ASÍ eða til stéttarfélaganna þegar unnt er, þó ljóst sé að eftirlitið geti ekki brugðist við öllum ábendingum. Í slíkum tilvikum eru félögin hvött til að fylgja ábendingum sjálf eftir, með stuðningi og undirbúningi frá skrifstofu ASÍ eins og við á.

Eftirlitsfulltrúar ASÍ hljóta grunnfræðslu áður en þeir hefja störf og þjálfun með því að sinna eftirliti með reyndum fulltrúum. Í kjölfarið er gert ráð fyrir sérhæfingu innan teymisins, þannig að tilteknir fulltrúar verði sérhæfðir í starfsgreinum sem heyra undir kjarasamninga

félaga í Landssambandi íslenzkra verzlunarmanna, kjarasamninga Eflingar og félaga í Starfsgreinasambandi Íslands (SGS) og starfsgreinum sem heyra undir kjarasamninga Fagfélaganna og félaga í Samiðn. Sérhæfingin felst meðal annars í því að fulltrúarnir kynna sér sérstaklega kjarasamninga viðkomandi félaga og starfa sem tengiliðir við kjaramáladeildir viðkomandi félaga, þannig að ábendingar geti flætt markvissar á milli. Jafnframt mætti skoða hvort sérhæfðir eftirlitsfulltrúar ættu að sitja fundi kjaramálasviða stærstu félaganna til að styðja við flæði upplýsinga og tengsl félaganna við eftirlitsfulltrúana.

Það er lykilatriði að umgjörð um samskipti milli miðlægra eftirlitsfulltrúa og stéttarfélaganna sé góð og stuðli að árangursríku eftirliti. Ætla má að umgjörðin þróist eftir því sem reynsla verður til.

ASÍ veitir eftir sem áður það utanumhald og fræðslu sem hingað til hefur staðið eftirlitsfulltrúum stéttarfélaganna til boða og þeim yrði áfram boðið á stöðufundi og starfsdaga sem ASÍ heldur utan um.